

УДК 657, 338.2424.025.2

ПОСИЛЕННЯ ПРОФЕСІЙНИХ ВИМОГ І ПРАВОВОГО СТАТУСУ БУХГАЛТЕРСЬКОЇ ПРОФЕСІЇ В БЮДЖЕТНИХ УСТАНОВАХ

НАДІЯ ЛИСКО,
аспірант кафедри обліку
та аудиту Київського
національного університету
імені Тараса Шевченка

У статті здійснено критичну оцінку нормативно-правового регулювання питань щодо функціонування фінансово-бухгалтерських служб бюджетних установ та визначено необхідність посилення правового статусу і професійних вимог до головного бухгалтера.

Ключові слова: бухгалтерська професія, бюджетні установи, професійні вимоги та правовий статус.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Україна, як і більшість держав світу, що розвиваються і прагнуть привести у відповідність діючі правила здійснення обліку і складання всіх видів звітності до європейських вимог, має створити уніфіковану організаційно-методичну та інформаційну облікову систему з урахуванням змін бюджетного законодавства. Реалізація цих заходів у державному секторі дасть змогу в майбутньому підвищити якість державного управління, забезпечить більшу прозорість та достовірність системи обліку і сприятиме більш ефективнішому контролю за використанням бюджетних коштів і результативністю діяльності бюджетних установ.

Усвідомлення соціальної значущості бухгалтерського обліку в державному секторі України привело до необхідності висунення нових вимог до бухгалтерів і наукового обґрунтування цього процесу. Основною причиною необхідності посилення професійних вимог та правового статусу бухгалтерської професії в бюджетних установах стало те, що в Україні тривалий час діяла застаріла нормативно-правова база, яка не відповідає потребам сьогодення, зокрема, в ній чітко не визначалися функціональні обов'язки та рівень відповідальності за результати проведеної роботи бухгалтером. Чітке розмежування прав, повноважень та обов'язків посилює ступінь державного регулювання економікою та відповідальність державних працівників і приводить до зниження кількості бюджетних порушень та рівня корупції.

Нещодавньою реформаційною інновацією держав-

ного сектору було прийняття постанови Кабінету Міністрів України «Про затвердження Типового положення про бухгалтерську службу бюджетної установи» від 26.01.2011 р. № 59 [1], наказу Міністерства фінансів України «Про затвердження Порядку погодження призначення на посаду та звільнення з посади головного бухгалтера бюджетної установи» від 21.02.2011 р. № 214 [2] та листа Міністерства фінансів України «Про надання роз'яснень по застосуванню Типового положення про бухгалтерську службу бюджетної установи» від 29.08.2011 р. № 31-04320-13-2-9/21434 [3], що є надзвичайно актуальними нормативними документами під час реформування бухгалтерського обліку в бюджетній сфері та розвитку бухгалтерської професії. Суть цієї реформи полягає у привнесенні в існуючі обов'язки облікових працівників нових умов, що сприятимуть підвищенню якості їх роботи.

Аналіз досліджень і публікацій останніх років. Вивченню проблем реформування державного сектору України присвячені роботи таких вчених, як М. Лучко, С. Свірко, Н. Сушко, М. Хорунжак та ін. Проблеми посилення ролі та статусу облікових підрозділів досліджували такі економісти: Б. Валуєв, І. Житна, Л. Кіндрацька, М. Кужельний, А. Кузьмінський, Ю. Кузьмінський, Є. Мних, В. Сопко, Л. Чижевська, М. Чумаченко, В. Шевчук та ін. Нині проблемні питання, пов'язані із необхідністю розвитку бухгалтерської професії, певною мірою висвітлені у працях таких науковців і представників державної влади: Н. Борисова, В. Ільяшенко, Н. Попадюха [4], Л. Чижевська [5], О. Чечуліна [6] та ін.

ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ

На сьогодні в результаті поетапного оновлення нормативно-правової бази, яка націлена на розвиток бухгалтерської професії, виникає потреба у виокремленні основоположних засад щодо застосування нормативно-правових актів та їх уніфікація, а також формування чітких методичних рекомендацій та роз'яснень із застосування чинної нормативно-законодавчої бази на державному рівні, що стосуються регулювання повноважень і функціональних обов'язків головних бухгалтерів бюджетної установи. Проблемні питання організаційного характеру є недостатньо дослідженими, а змістовні пропозиції і рекомендації щодо них фактично відсутні.

Мета статті – поглиблення теоретичних засад щодо утворення та розвитку бухгалтерської професії з урахуванням європейського досвіду, кри-

тична оцінка нормативно-правового регулювання питань щодо функціонування фінансово-бухгалтерських служб бюджетних установ.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ

Очевидним є той факт, що продовжується реформування державного сектору України з метою приведення його до європейського рівня. Суть реформи щодо виникнення та розвитку інституцій у сфері бухгалтерського обліку України полягає у привнесенні в існуючі обов'язки облікових працівників нових умов, що сприятимуть підвищенню якості їх роботи.

Нами проаналізовано професійні вимоги до головних бухгалтерів і визначено переваги та недоліки від розвитку цієї професії для бюджетних установ (таблиця).

Таблиця

ПЕРЕВАГИ ТА ЗАХОДИ ЩОДО ПОЛІПШЕННЯ НОРМАТИВНО-ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ФІНАНСОВО-БУХГАЛТЕРСЬКИХ СЛУЖБ БЮДЖЕТНИХ УСТАНОВ УКРАЇНИ

№ з/п	Переваги	Заходи
1	Забезпечення відкритості, прозорості та доступності облікової інформації в національній системі обліку	Залучення додаткових бюджетних коштів для посилення професійних вимог до існуючих облікових працівників
2	Підвищення якості державного управління	Організація та проведення семінарів, лекцій для ознайомлення з новою законодавчою базою
3	Підвищення рівня довіри до державних працівників з боку громадськості та урядів інших держав	Необхідність розробки додаткових програм для уніфікації чинних правил, стандартів з оновленими нормативною базою державних органів на всіх рівнях
4	Чітка організаційна структура бухгалтерських служб, процедур обміну інформацією між обліковцями всіх регіонів	Створення додаткових організацій для проведення поточного контролю за якістю виконання робіт та дотримання чинних нормативних актів бухгалтерами
5	Ефективно налагоджена та функціонально діюча організаційно-методична та інформаційна облікові системи	Формування рекомендацій та роз'яснень щодо запровадження нової посади та правил розмежування й дотримання прав, повноважень та обов'язків державними працівниками
6	Чіткий розподіл прав, повноважень та функцій, що підвищує відповідальність за результати виконаної роботи	Утворення на основі розвитку бухгалтерської професії, чіткої методики з регулювання цих питань

*Складено автором.

Одночасно з виокремленням переваг та формулюванням чітких заходів щодо вдосконалення нормативно-правового регулювання фінансово-бухгалтерських служб бюджетних установ (див. таблицю) нами проаналізовано статистичні дані щодо чисельності головних розпорядників бюджетних коштів (головних бухгалтерів). Це необхідно для того, щоб з'ясувати, наскільки Україна наблизилась за своїми показниками до європейського рівня.

Якщо порівнювати попередні роки з 2011–2012 рр., то в Україні значно скоротилась чисель-

ність головних розпорядників, що свідчить про позитивну динаміку.

Отже, за минулі роки існувало більше 100 головних розпорядників та майже 900 бюджетних програм, значна їх кількість не давала можливість державним органам ефективно обґрунтовувати всі бюджетні запити, а також визначати ступінь відповідності стратегічним і поточним завданням соціально-економічної політики уряду. За 2010–2012 рр. спостерігається скорочення кількості головних розпорядників бюджетних коштів – до 82 осіб. Зарубіжна

практика засвідчує необхідність скорочення їх чисельності до 10–20 для ефективного контролю за порядком розподілу бюджетних коштів.

У Державній казначейській службі України діє 661 орган, з яких 633 – це управління та відділення Державного казначейства, які функціонують у містах, районах, 27 головних управлінь державної казначейської служби, які функціонують в Автономній Республіці Крим, областях, містах Києві та Севастополі, і Державна казначейська служба України як центральний апарат.

Щодо центрального апарату, то Постановою № 937 від 07.09.2011 р. було затверджено граничну чисельність для центрального апарату в кількості 301 особа на відміну від того, що до адміністративної реформи чисельність працівників становила 430 осіб (тобто чисельність центрального апарату скорочено на 30%). Гранична чисельність територіальних органів казначейства – 14 484 особи, з них державні службовці – 13 756. Скорочення становить 12 %. При цьому функції залишилися в повному обсязі і ще розширюються.

Отже, проведене дослідження щодо розвитку бухгалтерської професії в бюджетних установах України дає підстави для виокремлення основних причин та підстав для посилення професійних вимог до головного бухгалтера, найголовнішими з яких є такі:

- ◆ посилення управління державними фінансами через перерозподіл контрольних функцій Державною казначейською службою України та головними розпорядниками коштів;

- ◆ забезпечення подання достовірної звітної інформації про використання бюджетних коштів та уникнення розбіжностей між даними обліку, що ведуть розпорядники бюджетних коштів, та органами Державної казначейської служби;

- ◆ запровадження уніфікованих підходів до організації системи бухгалтерського обліку та фінансової звітності у секторі державного управління;

- ◆ забезпечення дієвого контролю за дотриманням бюджетних повноважень при зарахуванні надходжень, взятті зобов'язань та проведенні платежів Державним казначейством України [7].

Нами проаналізовано та узагальнено зарубіжний досвід щодо утворення і розвитку бухгалтерської професії. Так, Французька система зовнішнього контролю державних фінансів характеризується наявністю загальнонаціональної структури

державних бухгалтерів, що працюють в адміністративно-територіальних одиницях країни. У Китаї існує Інститут державних (громадських) бухгалтерів. Однак у більшості країн, крім інститутів парламентського контролю, діє система контролю по лінії виконавської влади або так званий «урядовий контроль», а також органи фінансового контролю при главі держави (президентський контроль). У США діє система інспекторських служб у федеральних міністерствах і відомствах, Адміністративно-бюджетне управління при Президентові, Президентська рада чесності й ефективності в уряді та інші контрольні органи. У Великій Британії функціонує центральний орган урядового фінансового контролю – Комітет суспільних рахунків при Уряді. В Німеччині – це Федеральне фінансове відомство. В Канаді цей орган має назву Офіс Генерального контролера [4, с. 121–123].

Опрацювання цієї інформації та уніфікація отриманих результатів щодо розвитку бухгалтерської професії у світі сприяло формуванню таких висновків:

- **державний бухгалтер (бухгалтер з державних фінансів)** – це дипломований бухгалтер, відповідальний за ведення бухгалтерського обліку в державному секторі;

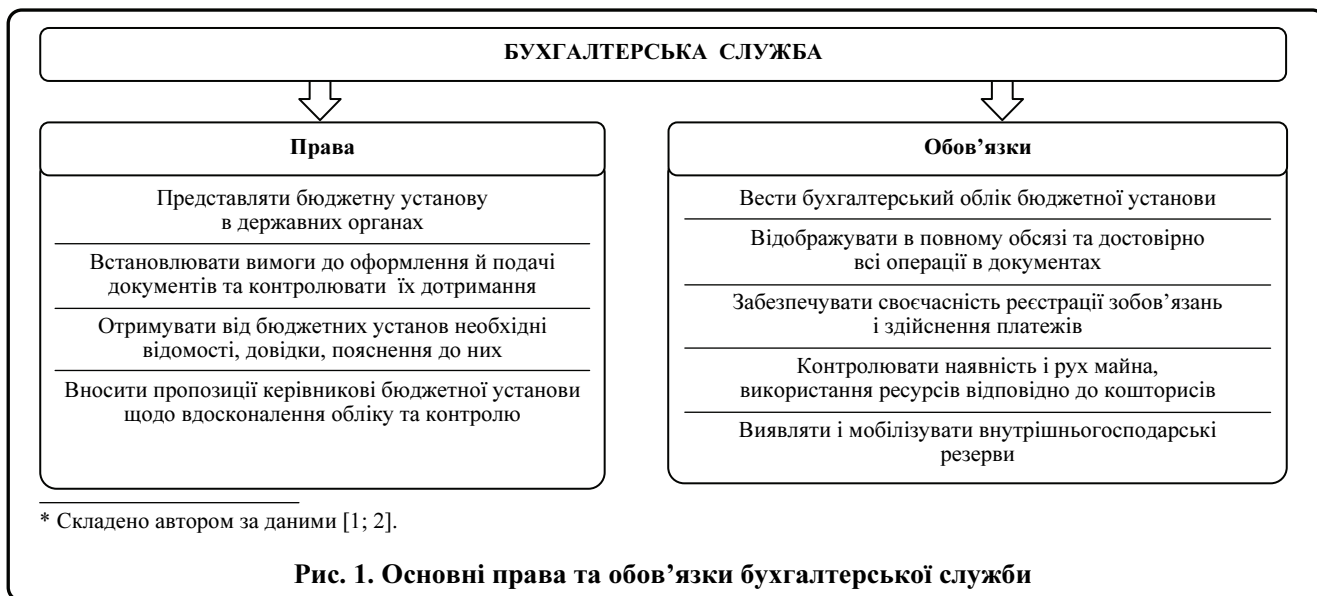
- **основною функцією бухгалтера з державних фінансів** є підготовка фінансових звітів і виконання роботи головних бухгалтерів-аудиторів у державних агентствах, місцевих органах влади, націоналізованих галузях, а також у таких організаціях, як державна система охорони здоров'я чи водопостачання;

- **інститут державних бухгалтерів** як орган необхідний, оскільки діяльність держави все більше поширюється на соціальну й економічну сфери [4, с. 121–123].

В Україні бухгалтерська служба утворюється як самостійний структурний підрозділ бюджетної установи, вид якого залежить від обсягу, характеру та складності бухгалтерської роботи. Введено посаду спеціаліста, на якого покладається виконання обов'язків бухгалтерської служби, права та обов'язки яких відображено на рис. 1.

Обов'язки бухгалтерської служби може виконувати централізована бухгалтерія бюджетної установи, якій підпорядковані інші бюджетні установи [1; 2].

Порядок призначення (звільнення) головного бухгалтера наведено на рис. 2.

Розширення функцій головного бухгалтера необхідне для забезпечення функціонування цілісної системи управління.

Отже, бухгалтерська професія стає важливим чинником досягнення стабільності в економіці держави та її подальшого розвитку. Бухгалтерській професії притаманні автономність, саморегульованість

та підвищений суспільний інтерес до наслідків діяльності професіонала. Для посилення професіоналізму бухгалтера необхідно прийняти комплекс заходів з боку держави, професійних організацій що дасть можливість суттєво вплинути на розвиток теорії, методології та організації обліку в державному секторі України.

ВИСНОВКИ І ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ РОЗРОБОК

1. Посилення професійних вимог та правового статусу головного бухгалтера в бюджетних установах здійснено з метою вдосконалення управління державними фінансами через перерозподіл контрольних функцій Державною казначейською службою та головними розпорядниками коштів; забезпечення подання достовірної інформації про використання бюджетних коштів та уникнення розбіжностей між даними обліку; запровадження уніфікованих підходів до організації системи обліку та фінансової звітності та дієвого контролю за дотриманням бюджетних повноважень.
2. Узагальнення зарубіжного досвіду сприяло можливості проведення оцінки відповідності професійних вимог головного бухгалтера в Україні до сьогоденних реалій.
3. Виявлені переваги та недоліки функціонування посади головного бухгалтера підтверджують той факт, що сутність реформування бухгалтерської професії полягає у привнесенні в діючі обов'язки облікових працівників нових елементів якісного характеру.

ВИКОРИСТАНІ ДЖЕРЕЛА

1. *Про затвердження* Типового положення про бухгалтерську службу бюджетної установи: постанова Кабінету Міністрів України від 26.01.2011 р. № 59 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/59-2011>
2. *Про затвердження* Порядку погодження призначення на посаду та звільнення з посади головного бухгалтера бюджетної установи: наказ Міністерства фінансів України від 21.02.2011 р. № 214 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0281-11>
3. *Про надання* роз'яснень по застосуванню Типового положення про бухгалтерську службу бюджетної установи: лист Міністерства фінансів України від 29.08.2011 р. № 31-04320-13-2-9/21434 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://profitwins.com.ua/uk/letters-and-orders/treasury/2353-21434.html>
4. *Попадюха Н.* Посилення статусу облікових підрозділів через запровадження інституту державних бухгалтерів / Н. Попадюха // Вісник КНТЕУ. – 2009, № 5 – 116–123 с. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/Vknteu/2009_5/13.pdf
5. *Чижевська Л.В.* Бухгалтерський облік як професійна діяльність: теорія, організація, прогноз розвитку / Л.В. Чижевська [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.br.com.ua/referats/dysertacii_ta_autoreferaty/80558.htm
6. *Чечуліна О.О.* Розвиток бухгалтерської професії як важливий чинник подолання економічної кризи / О.О. Чечуліна [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.treasury.gov.ua/main/uk/publish/article/107644>
7. *Про Положення* про Державну казначейську службу України: указ Президента України від 29.11.2011 р. № 1078/2011 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws>

В статтю здійснена критическа оцeнка нормативно-правового регулювання вoпросов, касаючихся функціонування фінансово-бухгалтерських служб бюджетних учреждeний, и определeна необходимость усилення правового статуса и профeссиональных требований к главному бухгалтеру.

Ключевые слова: бухгалтерская профессия, бюджетные учреждения, профессиональные требования и правовой статус.

The paper considers the evolution of the formation and development of the accountancy profession in the context of legislative changes in Ukraine. Issues determining of advantages and disadvantages to the amending the legal framework, that regulates the functioning of financial and accounting services in the public sector, including accountants and outline job descriptions, legal status and professional requirements for the chief accountant, were analyzed by the author.

Key words: accounting profession, budgetary institutions, professional standards and legal status.